

- instability of the national currency and strengthening of inflation processes;
- the ineffectiveness of national policy for attracting investments to promote restructuring of economy and increase production to increased demand for products;
- the ineffectiveness measures aimed at the improvement of quality and degree of processing of raw materials, production expansion and i export innovative products;
- the ineffectiveness of export promotion policy and import regulation, improvement of its structure, and support national exporters with export of products and commodities on the external and the internal market;
- the ineffectiveness of the system and structure of the management of foreign trade relations;
- inefficiency of customs–tariff regulation, which leads to imports' increase;
- geopolitical factors.

Taking into account the above factors, the occurrence of which depends largely on the actions of government, is essential for effective regulation productive structure, protection of domestic producers from competitiveness and improvement of stimulating advantageous for the interests of the state foreign economic contacts.

References

1. Harold George Nicholson [e–recourse] – Access mode: <https://www.britannica.com/biography/harold-nicolson>

2. Lee Donna, Brian Hocking (2010) «economic diplomacy» in Robert A. Denmark (ed.) the international studies encyclopedia, vol. ii, pp 1216–1227. Wiley Blackwell [e–recourse] – Access mode: https://www.google.com.ua/?gfe_rd=cr&ei=dr1Owfhr6xi8af50jvabw#nfpr=1&q=economic+diplomacy

3. Economic diplomacy Stephen Woolcock and Nicholas Bayne / The Oxford Handbook Of Modern Diplomacy edited by Andrew f. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur [e–recourse] – Access mode: <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199588862.001.0001/oxfordhb-9780199588862-e-22>

4. Florence Bouyala In–depth analysis EU economic diplomacy strategy / Policy departmentdg expo/b/poldep/note/2017_66 en march 2017 – pe 570.483 [e–recourse] – Access mode: [http://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/idan/2017/570483/expo_ida\(2017\)570483_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/idan/2017/570483/expo_ida(2017)570483_en.pdf),

5. Economic diplomacy for America [e–recourse] – Access mode: <https://www.state.gov/e/eb/economicdiplomacy/>

6. Economic diplomacy: a new tool for promoting development [e–recourse] – Access mode: <http://defimedia.info/economic-diplomacy-new-tool-promoting-development>

7. Economic diplomacy between China and Africa: transformation and restructuring [e–recourse] – Access mode: <http://carnegiesinghua.org/2015/01/15/economic-diplomacy-between-china-and-africa-transformation-and-restructuring-pub-58880>,

8. Economic diplomacy and the need for a new multilateralism by Christine Lagarde, managing director, international monetary fund – <https://www.imf.org/en/news/articles/2015/09/28/04/53/sp102914>

9. Economic diplomacy [e–recourse] – Access mode: <http://www.orfonline.org/topic/international-affairs/economic-diplomacy/>

10. Dikarev OI, Almashi I.M. Strategies for Ukraine: geopolitical, geo–economic and energy sources of integration. – Uzhhorod: All–Ukrainian State Publishing House «Carpathians», 2011. – 406 p.

УДК 330:35(477)

Г.Ю. ЯЦЕНКО,

к.е.н., н.с. відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Фактори економічного зростання в Україні в сучасних умовах

У статті проаналізовано негативний вплив значних макроекономічних дисбалансів на динаміку економічних процесів в Україні.

Визначено, що: • перевищення темпів зростання реальної заробітної плати та реальних доходів над реальними темпами зростання продуктивності праці, • суттєвий рівень безробіття, • надмірна девальвація національної грошової одиниці по відношенню до вільно конвертованих іноземних валют пригнічують темпи зростання та рівень конкурентоспроможності української економіки.

Ключові слова: економічне зростання, макроекономічні дисбаланси, «ВВП–розрив», конкурентоспроможність національної економіки.

А.Ю. ЯЦЕНКО,
к.э.н., н.с. отдела моделирования и прогнозирования экономического развития
ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

Факторы экономического роста в Украине в современных условиях

В статье проанализировано отрицательное влияние значительных макроэкономических дисбалансов на динамику экономических процессов в Украине.

Определено, что: • превышение темпов роста реальной заработной платы и реальных доходов над реальными темпами роста производительности труда, • высокий уровень безработицы, • чрезмерная девальвация национальной денежной единицы по отношению к свободно конвертируемым иностранным валютам подавляют темпы роста и уровень конкурентоспособности украинской экономики.

Ключевые слова: экономический рост, макроэкономические дисбалансы, «ВВП–разрыв», конкурентоспособность национальной экономики.

Н. YATSENKO,
Ph.D in Economics, Research Fellow of the Department of modeling and forecasting of economic development, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences

Factors of economic growth in Ukraine in modern conditions

The author analyzes the negative impact of harmful macroeconomic imbalances on economic processes in Ukraine.

It was determined that: • excessive growth of real wages and real incomes over real rates of labor productivity growth, • a high unemployment rate, • excessive currency depreciation suppressed growth rates and the level of competitiveness of the Ukrainian economy.

Keywords: economic growth, macroeconomic imbalances, «GDP–gap», the competitiveness of the national economy.

Постановка проблеми. Прийнятий у 2016 р. план пріоритетних дій українського уряду на найближчі роки свідчить про спрямованість нинішньої макроекономічної політики на забезпечення зростання економіки України. Повноважними державними органами виокремлено декілька передумов досягнення зазначеної мети, зокрема: забезпечення національної безпеки, макроекономічної стабільності, створення сприятливого бізнес-клімату, утвердження верховенства права та протидія корупції тощо. Важливість зазначених передумов в сучасних умовах не викликає сумніву, проте сталий успіх їх реалізації не може бути досягнутий без вирішення проблеми небезпечних макроекономічних дисбалансів в українській економіці.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблема забезпечення економічного зростання та макроекономічної збалансованості є однією з найважливіших довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни. Тому її вивченню присвячено наукові праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Вагомий

внесок у розкриття системи чинників економічного зростання в сучасних умовах здійснили такі економісти як П. Сенищ, В. Воротін, О. Луговой, М. Турунцева, І. Воскобойніков, Є. Астаф'єва, С. Палаш, А. Аганбегян, В. Видяпин, В. Іноземцев, та ін.

Вивченню питань забезпечення стабільного та динамічного зростання економіки присвячені наукові праці В. Гейця, Я. Базилюка, Л. Сімківа, Є. Лоскутової, О. Анчишкіна, С. Глаз'єва, Р. Нуреева, Ю. Шараєва та ін. Дослідженнями, пов'язаними із моделюванням економічної динаміки, займаються М. Скрипниченко, С. Светульков, С. Малков, Я. Вагапова та інші.

Питання, пов'язані з економічними шоками та дисбалансами, успішно опрацьовують зарубіжні вчені К. Адамс, А. Апокін, Є. Бородушко, М. Бустере, В. Вайт, Л. Григор'єв, Є. Мішенін, Д. Парк, Я. Столярчук, Р. Страуб, М. Фідора тощо, а також українські економісти О. Власюк, Р. Косодій, В. Сіденко, Н. Шелудько, Т. Шемет, Л. Шинкарук, Т. Шинкоренко та інші науковці.

Аналіз публікацій дозволяє зробити висновок про нагальність вирішення питання обмеження та нейтралізації негативного впливу значних макроекономічних дисбалансів на вітчизняну економіку та забезпечення економічного зростання в країні. З огляду на це, мета статті полягає у ідентифікації руйнівних дисбалансів в економіці України та визначенні на цій основі чинників відновлення економічного зростання.

Зростанню ВВП, а отже і довгостроковому економічному зростанню в основних секторах економіки України перешкоджають дисбаланси та диспропорції [1]. І якщо за період з 2001 р. по 2009 р. непропорційності між ростом балансового капіталу банків (144,1%), ростом номінального ВВП (121,1%) і грошової маси (136,5%); диспропорції між обсягом грошової маси та обсягами зобов'язань банків (до 157% у 2009 р.) тощо спровокували в Україні затяжну стагнацію виробництва після 2008 р., то наразі сталому відновленню української економіки заважають зворотні процеси, зокрема посилення тенденції демонетизації економіки (зростання номінального ВВП за три квартали 2016 р. на 18,2% су-

проводжувалось зростанням грошової маси M2 лише на 5,8% [2]).

У 2015 р. зміна реального ВВП у річному вимірі склала -9,9%. Поступальне відновлення української економіки розпочалось у I кв. 2016 р. Приріст реального ВВП у зазначений рік (2,3%) забезпечено насамперед зростанням валового нагромадження основного капіталу. У цілому за рік зміна обсягу реального валового нагромадження основного капіталу склала 20,1%, внесок у зростання ВВП оцінюється на рівні 2,7% (табл. 1, рис. 1) [3, 4]. Іншими чинниками відновлення економічного зростання у 2016 р. виступили, зокрема: поліпшення ситуації у вітчизняній промисловості (у грудні 2016 р. порівняно із листопадом 2016 р. індекс промислової продукції становив 102,1%), послаблення умов кредитування (зниження середньої відсоткової ставки за кредитами в національній валюті з 21,8% в 2015 р. до 18,5% в 2016 р.), поліпшення споживчих настроїв (у грудні 2016 р. індекс споживчих настроїв українців зріс на 9,7 п. порівняно із показником листопада [5]) тощо. У цілому, внесок інших чинників у зростання ВВП у 2016 р. склав 3,8% (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1. Внесок у зростання ВВП, %

Компоненти ВВП	2013	2014	2015	2016
Споживання домогосподарств	4,5	-6,0	-14,6	1,2
Державне споживання	-0,1	0,2	0,3	0,0
Валове нагромадження основного капіталу	-1,6	-4,2	-1,3	2,7
Чистий експорт	-1,6	5,2	2,9	-5,4
Інші	-1,2	-1,9	2,9	3,8

Джерело: За даними Wiiw Databases: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiw.ac.at/>

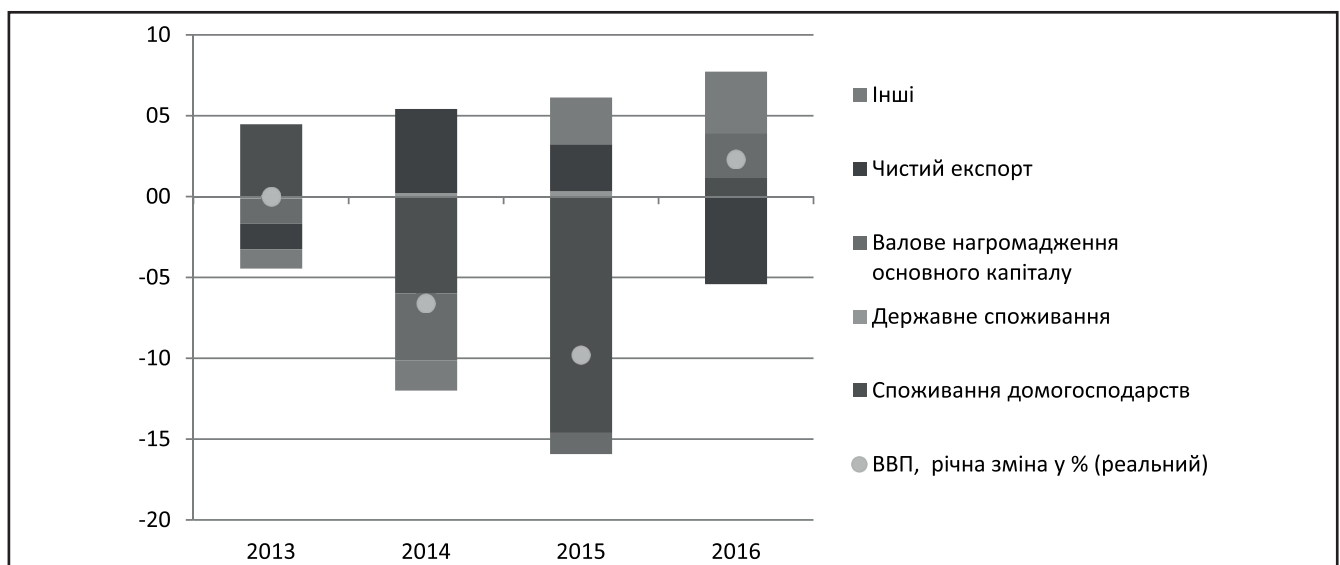

Рисунок 1. Внесок у зростання ВВП, %

Джерело: За даними Wiiw Databases: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiw.ac.at/>

Незважаючи на позитивні показники економічного зростання, оцінки динаміки «ВВП–розриву»¹ свідчать про наявність в українській економіці значних невикористаних можливостей (рис. 2). Так, до початку 2004 р. реальний ВВП був нижчим за потенційно можливий, тобто українська економіка перебувала нижче свого потенційного рівня. Протягом 2004–2008 рр. можна спостерігати збільшення рівня завантаженості виробничих потужностей в економіці України. У 2004 р., 2006 р., 2008 р. «розрив ВВП» утримувався на рівні близько нульового. У 2007 р. відбулось перевищення реальним ВВП свого потенційного рівня (на 1,5%). Суттєвий економічний бум протягом зазначених років (2004–2008 рр.) мав наслідком значне уповільнення української економіки вже у 2009 р. із поступовим рухом до збільшення розриву між потенційним і фактичним ВВП у подальші роки. У 2016 р. реальний ВВП все ще залишається нижчим за потенційно можливий рівень, розрив ВВП склав 30%. Виходячи з цього, вітчизняна економіка працює не на повну потужність як з боку пропозиції, так й з боку попиту.

До факторів, які визначили динаміку розриву ВВП у 2000–2016 рр. належать, насамперед: спад промисловості (протягом 2008–2009 та 2012–2015 рр. індекс промислової продукції до відповідного періоду попереднього року опустився нижче 100%); зростання рівня безробіття

¹ Розрив ВВП представляє собою процентну різницю між фактичним ВВП і його потенційним рівнем.

(з 6,4% у 2008 р. до 8,8% у 2009 р. та до 9,3% в 2016 р.); погіршення добробуту населення, що добре видно по динаміці зниження реальної заробітної плати в країні з 119,3% у 2001 р. до 108,2% у 2013 р. тощо.

Протягом 2017–2018 рр. динаміка ВВП України, скоріше за все, перебуватиме нижче свого потенційного рівня. За результатами кількісного аналізу, на це, передусім, впливатиме суттєвий рівень безробіття (9,2% у 2017 р. та 8,1% у 2018 р.), коливання рівня інфляції (з 10,5% у 2017 р. до 6,1% у 2018 р.), невисокий рівень інвестиційної активності (інвестиції в основний капітал не перевищать 0,8%), відсутність модернізації об'єктів основних засобів тощо. Зазначене призведе до помірних темпів зростання ВВП України (у 2016 році – 2,5%, у 2017 році – 3,0%, у 2018 – 3,0%) (рис. 3) та обумовлюватиме відставання реального ВВП від потенційно можливого. Негативний «ВВП–розрив» у річному вимірі перевищуватиме 50%. Однак, за нашими розрахунками, скороченню розриву ВВП більш ніж на половину сприятиме підвищення рівня витрат на виконання наукових та науково–технічних робіт з 0,6% ВВП до 1,7% ВВП у 2017 р.

Важливе значення у встановленні рушійних сил зростання економіки держави має виявлення факторів приросту ВВП (екстенсивних та інтенсивних). Економічне зростання протягом періодів 2000–2008 та 2010–2013 рр. в Україні забезпечувалося взаємодією екстенсивних факторів.
² За методологією МОП.

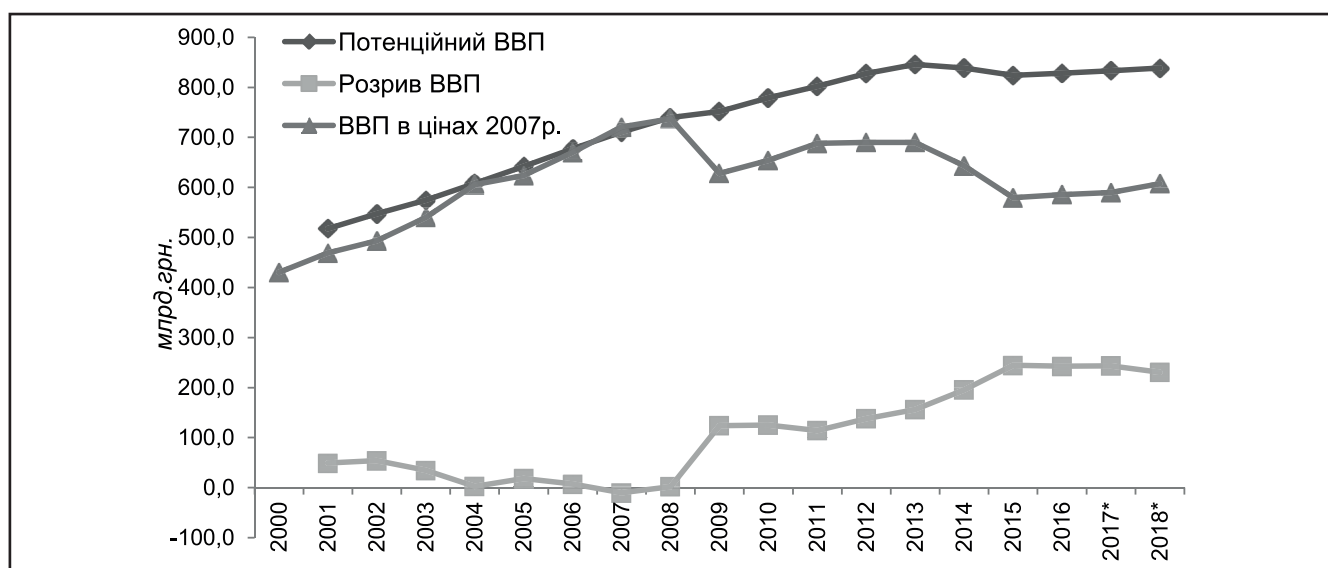
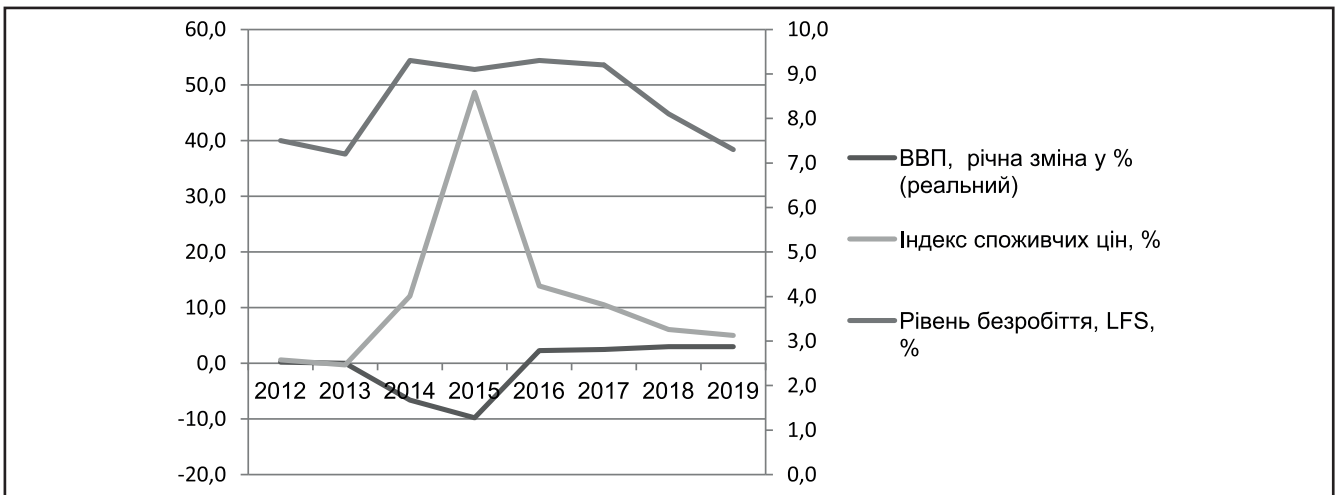

Рисунок 2. Динаміка потенційного та фактичного ВВП та їх розрив, 2000–2018 рр.

Примітка. * – оцінка.

Джерело: власні розрахунки за даними Держстату України.

Рисунки 3. Динаміка основних макроекономічних показників в Україні

Джерело: За даними Wiiw Databases: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiw.ac.at/>

торів (людський та фізичний капітал). Домінування впливу інтенсивних факторів (якість основного капіталу, робочої сили, технологій) на динаміку ВВП з 2011 р. обумовлено виключно суттєвим зниженням внеску основного капіталу (основних засобів) з 34,1% у 2010 р. до 17,6% у 2011 р. і не свідчить у цілому про інтенсивний характер розвитку економіки України протягом 2011–2013 рр.

Подальший аналіз найважливіших складових факторів економічного зростання засвідчив, що погіршення економічної ситуації в Україні у посткризовий період обумовлено здебільшого низьким рівнем продуктивності праці (табл. 2), підвищення якої значною мірою гальмується відсутністю належних умов виробництва (сучасних нових виробничих технологій, нових комп'ютерних розробок, переходу до механізованого складання різноманітних виробів тощо).

Низький рівень середньої заробітної плати в Україні, євро/місяць (у порівнянні із таким самим показником економіки Польщі) дає можливість підвищувати конкурентоспроможність вітчизняної економіки і, відповідно, компенсувати низький рівень продуктивності праці. У цілому, вплив цих двох складових (рівень заробітної плати, продуктивність праці) зумовлює нижчу вартість одиниці виготовленої в Україні продукції у порівнянні з європейськими аналогами (табл. 2). Останнє надає конкурентні переваги українській продукції і чинить позитивний вплив на зростання ВВП країни.

Оцінка внеску динаміки макроекономічних показників (температура приросту середньої заробітної плати, температура приросту реального ВВП, температура

зростання зайнятості, температура приросту валютного курсу) у динаміку вартості одиниці виготовленої продукції засвідчила, що протягом досліджуваного періоду (2001–2016 рр.) значний вплив на зміну вартості одиниці виготовленої продукції чинили темпи приросту середньої заробітної плати та режим валютного курсу. Отже, незважаючи на існування в Україні низького рівня оплати праці серед країн колишнього СРСР і Європи³, саме динаміка заробітної плати значною мірою впливає на подорожчання продукції українського виробництва (табл. 3, рис. 4). Зазначене підтверджує притаманність українській економіці недоліку перевищення темпів зростання реальної заробітної плати та реальних доходів над реальними темпами зростання продуктивності праці. Іншою негативною тенденцією є від'ємний внесок складової зайнятості населення у динаміку вартості одиниці виготовленої продукції. Так, у 2014 р. цей показник склав –1,4%, у той же час рівень безробіття в зазначеному році сягнув 9,3%. У наступні роки від'ємний внесок темпу зростання зайнятості у приріст вартості одиниці виготовленої продукції поступово скорочується (до –9,0% у 2015 р. та –1,2% у 2016 р.), проте, подолання високого рівня безробіття залишається важливим чинником прискорення економічного зростання України.

Падіння курсу української гривні від початку 2009 року (рис. 5) стало чинником зростання експорту у 2010–2011 рр. та зростання ВВП (відповідно

³ Україна посідає останнє місце в Європі за рівнем заробітної плати [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://azov.press/ukr/ukraina-posida-ostannje-misce-v-vropi-za-rivnem-zarobitnoi-plati>

Таблиця 2. Макроекономічні показники України у порівнянні з економікою Польщі (Польща=100%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Заробітна плата	9,7	11,6	13,8	15,5	17,8	21,5	25,9	27,7	28,0	24,5	26,3	28,7	34,9	35,3	24,5	18,5	19,6
Продуктивність праці	29,5	31,3	31,1	32,4	34,7	34,7	36,2	37,9	38,4	33,1	33,3	33,7	32,1	31,5	32,8	31,7	32,1
Вартість одиниці виготовленої продукції	32,9	37,1	44,2	47,7	51,2	62,0	71,4	72,9	72,8	73,9	79,0	85,2	108,8	111,9	74,8	58,4	61,1

Джерело: За даними *Wiiw Databases*: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiv.ac.at/>

Таблиця 3. Вплив динаміки макроекономічних показників (темпи приросту середньої заробітної плати, темп приросту реального ВВП, темп зростання зайнятості, темп приросту валютного курсу) на динаміку вартості одиниці виготовленої продукції

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Темп приросту вартості одиниці виготовленої продукції	28,5	10,6	-6,0	4,7	39,8	21,4	10,7	17,8	-15,1	16,9	6,2	24,0	4,7	-31,7	-21,1	2,5
Темп приросту заробітної плати одного працівника	35,2	21,0	22,8	27,5	36,7	29,2	29,7	33,7	5,5	17,5	17,6	14,9	7,9	6,6	20,5	23,6
Темп приросту реального ВВП	8,8	5,3	9,5	11,8	3,1	7,6	8,2	2,2	-15,1	4,1	5,4	0,2	0,0	-6,6	-9,8	2,0
Темп зростання зайнятості	-1,0	0,6	0,4	0,7	1,9	0,2	0,8	0,3	-3,7	0,4	0,3	0,1	0,2	-11,4	-9,0	-1,2
Темп приросту валютного курсу	-4,3	4,5	19,8	9,7	-3,3	-0,8	9,2	11,4	41,0	-3,1	5,3	-7,4	3,3	48,1	54,2	16,8

Джерело: За даними *Wiiw Databases*: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiv.ac.at/>

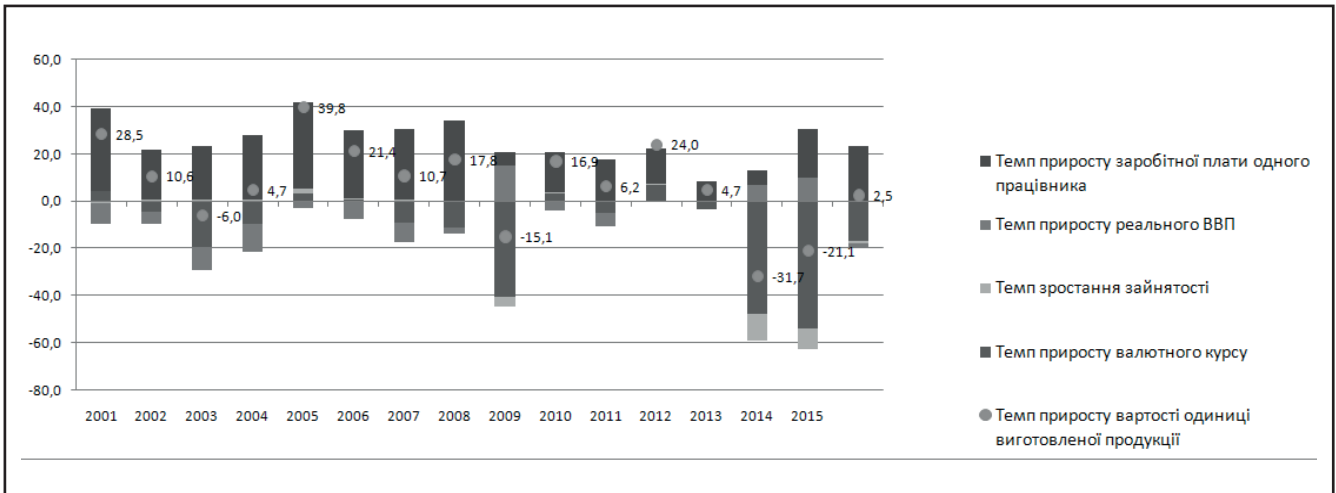

Рисунок 4. Вклад складових елементів (темپ приросту заробітної плати одного працівника, темп приросту реального ВВП, темп зростання зайнятості, темп приросту валютного курсу) у динаміку вартості одиниці виготовленої продукції

Джерело: За даними Wiiw Databases: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiw.ac.at/>

4,1% та 4,5%). Проте, неконкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку призвела до того, що зниження цін на неї внаслідок знецінення національної валюти суттєво не вплинуло на попит, через нееластичність останнього по відношенню до ціни. Зазначене і завадило утриманню та закріпленню на зовнішніх ринках національних товаровиробників у 2014–2015 рр., коли девальвація національної грошової одиниці України по відношенню до вільно конвертованих іноземних валют (до долара США та євро) склала близько 300%. Отже, в сучасних умовах знецінення грив-

ні недоцільно розглядати як фактор прискорення економічного зростання України.

Висновки

У цілому, розбалансованість реального сектору української економіки перешкоджає досягненню довгострокової мети зростання економіки України. На нашу думку, для вирівнювання існуючих дисбалансів та забезпечення зростання ВВП, держава має сприяти:

- створенню об'єктів інноваційної інфраструктури, основними напрямками в діяльності яких

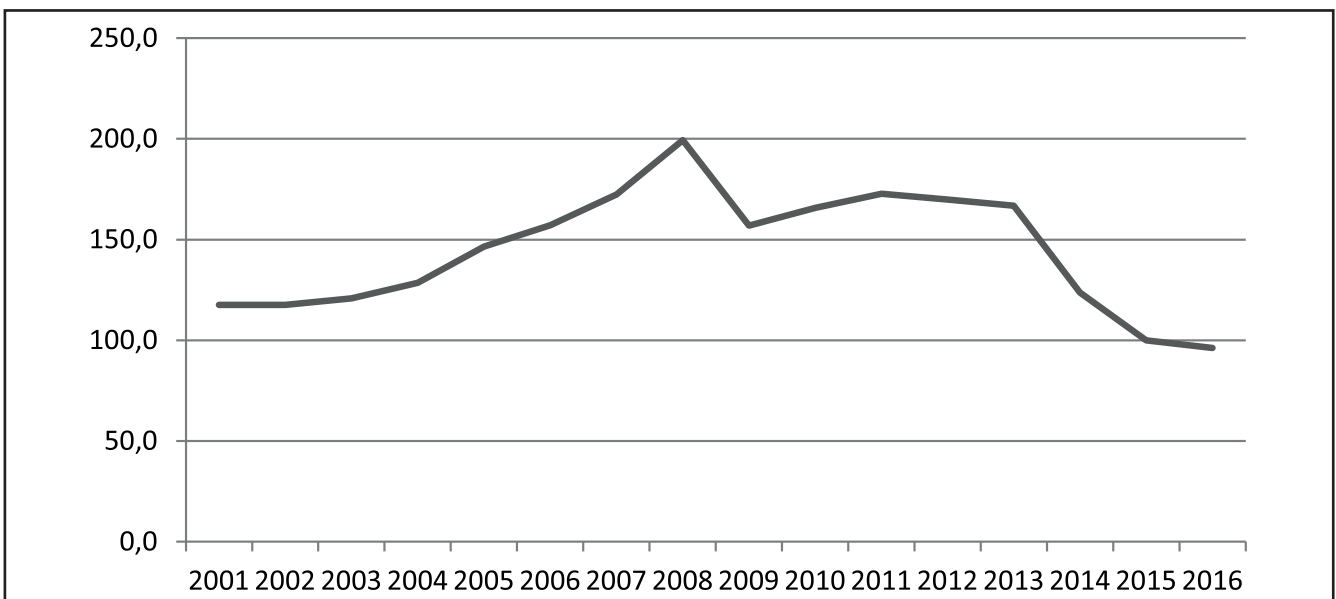

Рисунок 5. Динаміка реального валютного курсу протягом 2001–2016 рр., скоригованого на відносний рівень цін (відносно дол.США, 2015 р. = 100%)

Джерело: За даними Wiiw Databases: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiw.ac.at/>

повинні стати стратегічні сфери: агропереробка, сучасне машинобудування, авіаційна галузь, суднобудування. Відзначене дозволить активізувати діяльність високотехнологічних виробництв, відродити їм роль генератора інновацій. При цьому замовником інноваційної продукції повинна виступати держава;

– всебічній підтримці органами виконавчої влади всіх рівнів інтеграції галузей економіки з науковими та іншими навчальними закладами;

– створенню транскордонних кластерів, що буде сприяти підтримці експорту національної наукомісткої продукції і стимулюванню внутрішнього споживання. Відзначене активізує нові шляхи досягнення міжнародної конкурентоздатності підприємств галузі. Ініціаторами створення таких кластерів можуть виступати торгово-промислова палата та інші форми бізнес-асоціацій;

– створенню технопарків на території вільних економічних зон з метою залучення іноземного капіталу та нових технологій, що, в свою чергу, дозволить модернізувати промисловість, збільшити промисловий експорт, підвищити рівень зайнятості;

– комерціалізації наукових розробок за рахунок виходу підприємств і наукових установ на міжнародний ринок інноваційних технологій шляхом приєднання до системи трансферу технологій INDEV Державного комітету з інвестицій та розвитку;

– скороченню рівня безробіття в результаті проведення ряду заходів, зокрема: дослідження ринку праці щодо актуальності різних спеціальностей; створення нових робочих місць та підвищення доходів громадян шляхом відновлення роботи підприємств та стимулювання розвитку національного виробництва; розробку та впровадження протекціоністської політики захисту національних товаровиробників за умови лібералізації економічної політики.

Список використаних джерел

1. Скрипниченко М.І. Індикатори ідентифікації небезпечних дисбалансів в економіках емерджентного типу [Текст] / М.І. Скрипниченко, Г.Ю. Яценко // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 2. – С. 7–20.

2. Макроекономічний прогноз – 2017: економіка та людина [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://iser.org.ua/analitika/ekonomichnii-analiz/makroekonomichnii-prognoz-2017-ekonomika-ta-liudina>

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://ukrstat.gov.ua/>.

4. Офіційний сайт Wiiw Databases: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://data.wiiw.ac.at/>

5. Споживчі настрої в Україні, грудень 2016: індекс склав 57,1 [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/press-release/cci-dec-2016/>

В.П. ЯЦЮТА,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана
А.В. ЯЦЮТА,
к.е.н., керівник «Юнайтед логістик»

Класифікація житлового ринку і житла

У статті проведено теоретичне дослідження житлових ринків і житла, запропонована їх класифікація.

Ключові слова: житловий ринок, ринок незавершеного будівництва житла, ринок готового житла, первинний та вторинний ринок житла, житло: економ, комфорт, бізнес класу.

В.П. ЯЦЮТА,
к.е.н., доцент кафедри фінансов, Киевський національний економічний університет ім. В.Гетьмана
А.В. ЯЦЮТА,
к.е.н. руководитель «Юнайтед логистик»

Классификация жилищного рынка и жилья

В статье проведено теоретическое исследование жилищных рынков и жилья, предложена их классификация.

Ключевые слова: жилищный рынок, рынок незавершенного строительства жилья, рынок готового жилья, первичный и вторичный рынок жилья, жилье: эконом, комфорт, бизнес класса.